

77 erillistä artikkelia hakusanamaisesti aakkosjärjestyksessä puolensadan kirjoittajan laatimana antaa strategian kentästä monipuolisen kuvan. Haittana menettelystä seuraa, että johdonmukaista oppirakennelmaa ja aukotonta esitystä eri osa-alueista ei luonnollisesti voi syntyä.

Pitkähköstä toimitusajasta on puolestaan seurannut erityisesti nyt ajankohtaisten aiheiden kuten keskimatkan ohjuskiistojen ja Naton sisäisten doktriinikeskustelujen perustekijöiden jääminen pienelle huomiolle. Tämäkin osaltaan kuvastaa strategian eräiden alojen huimaa kehitysvauhtia, joka ajoittain muistuttaa jopa uuden mikroelektroniikkaan pohjautuvan teknologian uusiutumisenopeutta.

Julkaisutoimikunta (Esko Nieminen, Heikki Kausto, Jukka Pajala, Kalevi Ruhala ja Pekka Uutaniemi) edusti lähinnä Sotatieteen laitoksen, Sotakorkeakoulun ja Pääesikunnan tietämystä. Kaikki kirjoittajat ovat laatineet kuitenkin osuutensa omissa nimissään, joten kyseessä ei ole ohjesääntöön verrattava virallinen esitys. Kirjoittajakunnan pääosa on virkamiehiä. Esimerkiksi ulkopolitiikan aiheet ovat ministeriön asiantuntijoiden käsissä, mutta on kirjoittajien joukossa yliopistomiehiä ja rauhantutkijotakin.

Strategian käsikirja täydentää sopivasti muita alan virallisuontoisia perusteoksia kuten maanpuolustuskurssien oppikirjaa Tietoja maanpuolustuksesta ja lähinnä koululaitoksen käyttöön tarkoitettua Suomen turvallisuuspolitiikan käsikirjaa. Strategian käsikirjan painotus on näistä poiketen ensi sijassa strategian perusteissa, teoriassa ja kansainvälisessä tasossa, vaikka myös kotoisia ratkaisuja on tuotu hyvin esille. Monet asiat esiintyvät kaikissa mainituissa kirjoissa mutta useimmiten eri muodossa ja eri henkilöiden käsittelemänä, joten pieni päällekkäisyys ei haittaa.

Artikkelien loppuun liitetyt kirjallisuusluettelot antavat vihjeitä lisätietojen hankkimiseen. Aina ne eivät ole kovin täydellisiä eivätkä ajan tasalla, mistä syystä on tarpeen katsoa viitteitä useista samaa alaa käsittelevistä luvuista. Toimitustyön aikanaan strateginen kirjallisuus on karttunut roimasti.

Strategian käsikirja. Sotatieteen laitoksen julkaisuja XXI. Sotatieteen laitos, strategian toimisto, Helsinki 1983, 295 sivua.

Turvallisuuspoliittista keskustelua ja paljolti myös tutkimusta on haitannut strategian perustietojen puute. Runsaasta ulkomaisesta kirjallisuudestakaan ei ole aina apua, kun asioita käsitellään voittopuolisesti suurvaltojen tai liittoutumien näkökulmasta. Lisäksi kotimainen terminologia on horjuvaa, mikä jo sinänsä on aiheuttanut tarpeettomia väärinkäsityksiä muista harmeista puhumattakaan.

Sotatieteen laitoksen aloitteesta ryhdyttiin vuoden 1981 alusta keräämään eri alojen asiantuntijoilta kirjoituksia käsikirjaksi, joka valmistui runsaan kahden vuoden toimitustyön jälkeen. Tämä syntyhistoria on hyvä pitää mielessä arvioitaessa kirjan sisältöä ja kelpoisuutta eri käyttötarkoituksiin.

Kirjan puolivirallisuudesta lienee seurannut, ettei kiistanalaisia kysymyksiä ole käsitelty kovinkaan paljon. Se saattaa heikentää kiinnostavuutta erityisesti akateemisten tutkijoiden kannalta, mutta tarjoaa samalla haasteita käsitellä samoja aiheita myöhemmin hieman toisesta näkökulmasta. Tuore kritiikki ja vallitsevat erimielisyydet on strategian tutkijan tunnettava, joskin niitä on ilmeisen vaikea saada mahtumaan suppeaan käsikirjaan.

Itse strategian käsite käy jo esimerkiksi vakiintumattomuudesta. Kirjan kansilehti suosittaa uudenaikaista lähes kaiken kattavaa näkemystä: »Strategia on tänään kansallisten turvallisuuspyrkimysten optimaalista toteuttamista laaja-alaisella, päämäärähakuisella toiminnalla, joka kattaa kaikki tavoitteen saavuttamiseen vaikuttavat alueet kuten politiikan, talouden, teknologian ja sotilaallisen toiminnan».

Vanha sääntö väljän määritelmän aiheuttamasta selitystarpeesta pätee tälläkin kertaa. Saadakseen tarkemman selon lukijan on käytävä läpi ainakin artikkelit »Strategia», »Strategian teoreetikot», »Strategian tutkimus» ja »Turvallisuuspolitiikka». Silti ei voi luvata, että nykyaikaisen strategian monet teoriat olisivat täysin kirkastuneet. Esimerkiksi sellaiset viime aikoina paljon esillä olleet käsitteet kuin »sodanestostrategiat» ja »sodankäyntistrategiat» ovat jääneet käsittelemättä, mutta niistähän voisi tehdä vaikkapa uuden kirjan.

Kirjoittajakunnan laajuus ja aiheiden lukuisuus vastaavat verraten hyvin pohjaksi otettua strategian väljää määritelmää. Painopiste on ymmärrettävistä syistä sotilasstrategiassa. Suurehkosta hakusanojen määräästä huolimatta läheskään kaikkia strategian tärkeitäkään käsitteitä ei ole mahtunut mukaan. Artikkeleissa taas herättää huomiota aiheiden yhtä laaja käsittely riippumatta asian tärkeydestä. Siten esimerkiksi sotilasliittoutumien rakenne ja doktriinit eivät ole saaneet niiden merkitystä vastaavaa sivumäärää, joten lukijalle saattaa koitua hahmottamisvaikeuksia eri tekijöiden vertailussa.

Sotilasstrategian osatekijöistäkään ei kirjaan ole mahtunut juuri lainkaan konkreettisia tietoja esimerkiksi asevoimien vahvuuksista, rakenteesta, sotilasbudjeteista ja taisteluperiaatteista. Niiltä osin on edelleen paljolti tyydyttävä ulkomaisiin lähteisiin, lähinnä Military Balanceen ja itävaltalaiseen Truppendienst-kirjasarjaan. Sotilasliittoutumat julkaisevat luonnollisesti valtavat määrät tiedotusmateriaalia asevoimista, mutta se on lähes poikkeuksetta tarkoitushakuista, propagandan värittämää. Strategian käsikirja rajoituessaan pääasiassa periaatteiden kuvaamiseen ei siis kykene poistamaan tätä asevoimia koskevan konkreettisen tiedon tarvetta.

Tässä ei ole mahdollisuuksia lähteä arvioimaan yksittäisiä kirjoituksia edes päätyypeittäin, joten on tyydyttävä poimimaan vain pari ehkä yleisemmin kiinnostavaa esimerkkiä. Suomen sotilaallista doktriinia kosketellaan perusteiltaan hyvin harvoin, eikä yleiseen tietouteen välittynyt kuva ole ainakaan täysin yhtenäinen. Käsikirjaan on kenraaliluutnantti Ermei Kanninen laatinut aiheesta poikkeuksellisen selkeän artikkelin, joka käy myös tutkijoille lähdeaineistoksi. Toisaalta tutkijoita varmaan myös kiinnostaa lukea artikkelit strategian tutkimuksesta (Matti Lappalainen) ja turvallisuuspolitiikan käsitteestä (Kalevi Ruhala), joissa käsittely pohjautuu modernin strategian opeille.

Strategian käsikirja on pitkästä ajasta ensimmäinen koko alan kattava teos, joka palvelee erinomaisesti oppikirjana ja haku-teoksena suurta käyttäjäkuntaa. Se ei kuitenkaan lähinnä suppeutensa vuoksi voi korvata varsinaisia teorianmuodostukseen tähtääviä oppikirjoja tai tutkimuksia, joten tutkijat joutuvat edelleen tukeutumaan paljolti ulkomaiseen aineistoon. Tämä on sitäkin valitettavampaa, koska uusissa kansainvälisen politiikan oppikirjoissakin strategiaa on käsitelty varsin vähän. Strategian perusteita laajemmin esitellyt Kullervo Killisen Kansainvälinen politiikka I—II on sekin kahdenkymmenen vuoden takaisena auttamattomasti vanhentunut.

Pekka Visuri